

nović Zdenke (132.), isuviše ambiciozan. Implicira i nejasnoće i moguće pogreške tijekom pregovora s Nijemcima (onima koje vodi Marijan Stilinović). Titov nedolazak na pregovore s Wilsonom i iznenadni odlazak u Moskvu 1944. također nisu bili posebno uspješni državnički potezi. Tito se previše približavao SSSR-u, bio je dogmat i rigidni komunist u duši, a ujedno tašta osoba (454.). U isto vrijeme, Velebit ne navodi gotovo niti jedan svoj potez koji je, po njegovu sudu, bio pogrešan. Materijalne su greške ili neusklađenosti iznimno rijetke. Na 44. stranici Velebit tvrdi da se od primitka prve plaće, kada je u Nišu postao sudski pripravnik, trajno materijalno osamostalio, ali to poriče već na 56. stranici, jer je opet, povratkom u Zagreb bio u situaciji da mu roditelji i baka šalju novce. Pogrešno je navedeno da je most preko Neretve najprije podignut, pa srušen (100.). Sjedinjenim Državama Hitlerova Njemačka rat je objavila tri dana nakon japanskog napada na Pearl Harbor, a ne tek u siječnju 1942. (337.). Doista je sitan detalj broj poginulih američkih pilota 1946., kada je jugoslavensko ratno zrakoplovstvo jednu letjelicu srušilo. Tada nije poginulo osam, već pet pilota (339.). U prvom, nekoliko dana prije toga prisilno spuštenom zrakoplovu nalazilo se osam putnika, ali oni su preživjeli. Govor Winstona Churchilla u Fultonu, Missouri, u kome rabi frazu "željezna zavjesa" održan je 5. svibnja 1946., a ne 1947. godine (456.). Ipak, riječ je o detaljima. Velebit nikada nije bio partijski dužnosnik, već tek običan član SKJ. Govorio je nekoliko stranih jezika, imao generalski čin i doktorat prava, a kasnije su međunarodne dužnosti koje je obnašao jasna potvrda da je vjerojatno bio iznimna diplomatska figura, osoba koja je bila sposobna i dobra u poslu koji je obnašala. Šteta, doista šteta, što je na imenovanju u jugoslavenskoj diplomaciji i političkim strukturama uopće, sposobnost bila tek jedna od poželjnih osobina, nikako ne i najvažnija. Velebit ističe da je ostao lijevač sve do danas, ali reference na komunističku ideologiju su vrlo rijetke. Dapače, on navodi kako je pretpostavljao da ga Savica Kosanović, koji idealizira američku demokraciju, sumnjiči kao britanofila. Izvanredna ličnost, zanimljiva knjiga. Čekamo još jednu - o stvaranju Titove diplomacije i Velebitovu djelovanju u Rimu i Londonu, pregovorima u Washingtonu, njegovim (još) opširnijim sjećanjima na pojedine diplomate koji su stvarali vanjsku službu FNRJ!

Tvrtko Jakovina

Josip JURČEVIĆ, Bože VUKUŠIĆ, Vlado ŠAKIĆ, *Bruno Bušić-branitelj hrvatskog identiteta*, Hrvatska uzdanica, Zagreb, 2001., 128 str.

U godini kada se navršila trideseta obljetnica sloma "Hrvatskog proljeća", u izdanju *Hrvatske uzdanice* izašla je knjiga grupe autora o životu i djelovanju istaknutog hrvatskog patriota i prolječara, borca za slobodnu Hrvatsku, Ante Brune Bušića. Autori knjige *Bruno Bušić-branitelj hrvatskog identiteta* su dr. Josip Jurčević, Bože Vukušić i dr. Vlado Šakić. U samom naslovu knjige autori su uspjeli i simbolično naznačili životni credo ove istaknute i osebuje povijesne osobe. Bruno Bušić zaista je cijeli svoj život posvetio obrani i promociji pozitivnih sastavnica hrvatskog kulturnog i nacionalnog identiteta. Cijeli Bušićev život

obilježen je poštovanjem tradicionalnih vrijednosti hrvatskog društva te usmjerenjem prema ustrajnoj borbi za oživotvorenje davnašnjeg sna hrvatskog naroda - obnovi samostalne i suverene države Hrvatske. Za taj je san Bruno Bušić bio spreman ići do krajnjih granica. I pod cijenu žrtve vlastita života on nije odustajao od svoga zamišljenog cilja. U vremenu u kojem je živio, u kojem je totalitarni režim komunističke Jugoslavije gušio bilo kakvu patriotske i demokratske svijesti, Bruno je ostao nepokolebljiv i uspravan. Stoga će upravo u Bruni Bušiću oligarhija komunističke partije prepoznati jednog od svojih glavnih neprijatelja. Jer baš je on bio jedan od najgorljivijih zagovornika demokratizacije društva u sklopu hrvatskoga nacionalnog pokreta s kraja šezdesetih i početka sedamdesetih godina XX. st. Nakon sloma hrvatskog nacionalnog pokreta iz 1971. godine, te njegova odlaska u političko prognostvo nije prestalo njegovo djelovanje, već se naprotiv oživotvoruju njegova domovinska politička promišljanja. Upravo će Bušićevo djelovanje među hrvatskim iseljeništvom biti od strane jugoslavenske tajne policije Udbe prepoznato kao najopasnije za sigurnost Jugoslavije te osnovica za odluku totalitarne vlasti o njegovoj likvidaciji. Iako su jugoslavenske komunističke vlasti mislile da će ubojstvom Brune Bušića među hrvatskim iseljeništvom otupjeti želju za stvaranjem samostalne hrvatske države, ipak su postigli protuefekt. Brunina smrt u Parizu samo je pojačala želju hrvatskog naroda za slobodom.

Kako ističe Milan Ivkošić u predgovoru knjige: "Život pojedinca je jedan i neponovljiv, domovina je mnogobrojna i trajna, a Bruno Bušić se našao na istoj životnoj stazi državotvornog sanjarstva na kojoj su bili mnogi njegovi prethodnici i na kojoj je uvijek bilo rizično. Na toj stazi rodila se u njem misao o hrvatskoj pomirbi, koja nije pomirba različitih ideologija, nego pomirba ljudi izvan ideologija, to jest pomirba rascijepljenoga, podvojenog hrvatskog biosa. Prvo život, prvo država kao zaštita tog života, prvo temelj koji imamo u povijesti i iz povijesti, prvo zemlja i narod - za tim i s tim državni život u njegovim raznolikostima". (10.).

Danas kada je samostalna Republika Hrvatska realnost i kad smo svjedoci oživotvorenja ideja Brune Bušića, potrebno je ponovno reafirmirati vrednote koje je on zastupao. To više jer u doba kad u hrvatskom društvu vladaju velike društvene podjele i moralna kriza upravo vrlo slojeviti moralni lik Brune Bušića može nam poslužiti da iznesemo svjetlo iz mračne špilje u koju smo nenadano skrenuli. Našim indolentnim ponašanjem prema Bušićevu djelu pomalo se zlo slutno ostvaruje želja njegovih mučitelja da bude izbrisan iz kolektivne memorije hrvatskog naroda. Upravo su na to željeli podsjetiti autori koji su priredili ovu knjigu jer je Bušić kao borac za hrvatski identitet crpio svoju snagu iz dubokog domoljublja, ali ga je temeljio i na znanstvenim spoznajama do kojih je došao tijekom šezdesetih godina u Institutu za historiju radničkog pokreta kao suradnik dr. Franje Tuđmana. Ova knjiga zasigurno neće osvijetliti sve strane osebuje ličnosti Brune Bušića, ali će pomoći pri ispravljanju nepravde, nepravde zaborava, koju je pokušala kroz sve godine postojanja bivše komunističke Jugoslavije nametnuti Udba.

Možda je ponajbolji motiv za izdavanje ove male knjižice o Bruni Bušiću istaknuo jedan od autora dr. Josip Jurčević u uvodu knjige kada je naglasio: "Značenje i potencijalnost hrvatskoga državotvornog djelovanja Brune Bušića prepoznale su i jugoslavenske vladajuće strukture, te su stoga i donijele odluku o njegovoj likvidaciji. Na tom tragu treba tražiti interese i silnice koje još uvijek

zaustavljaju objektivizaciju i prezentaciju stvarnoga i simboličkog značenja Brune Bušića u suvremenoj hrvatskoj povijesti. ... Na taj način, ova knjiga ne predstavlja ni približno cjelovitu sliku Brune Bušića, nego ima svrhu okvirno naznačiti njegovo stvarno i simboličko značenje u suvremenoj hrvatskoj povijesti, te potaknuti daljnja istraživanja koja će podrobnije obraditi djelovanje Brune Bušića". (7.). Autori knjige *Bruno Bušić-branitelj hrvatskog identiteta* nisu je zamislili kao jedinstveno djelo, već je ona proizvod triju samostalnih i zaokruženih radova, tako da svaki pojedini autor daje svoju doprinos valorizaciji osobe i djela Brune Bušića. Iako su dva od triju radova nastala prije nekoliko godina (Jurčević, Šakić, op. K.B.) i bila su pripremljena za objavljivanje u knjizi mnogo šireg kruga hrvatskih znanstvenika, koja je trebala dati cjelovitu sliku o životu i radu Brune Bušića, ta knjiga nije se nikad pojavila pred hrvatskom čitalačkom publikom. Stoga su autori na poticaj izdavača ustupili svoje već napisane članke kako bi se i u ovoj kraćoj verziji barem djelomično istaknula velika vrijednost djela Brune Bušića, ali i vrijednost univerzalnih ideja koje je on zastupao i koje bi se trebale utjeloviti kao temeljni kamen suvremenoga hrvatskog društva.

Prvi članak u knjizi priložio je dr. Josip Jurčević pod naslovom *Značenje Brune Bušića u suvremenoj hrvatskoj povijesti* (13.-39.). Dr. Josip Jurčević upravo iz perspektive znanstvenika koji proučava događaje vezane uz teme suvremene povijesti naznačio je nezamjenjivu važnost Brune Bušića kao velike povijesne osobe. Autor u svom članku promatra životni put Brune Bušića od mladenačkih dana do njegove prerane neprirodne smrti. On pokušava pokazati važnost djela Brune Bušića pri održanju državotvorne misli i važnost te misli za današnje moderno hrvatsko društvo. U uvodnim napomenama dr. Jurčević ističe glavne metodološke probleme s kojima se susreću znanstvenici, pokušavajući istražiti i valorizirati povijesne činjenice nastale u bližoj prošlosti. Autor o tom problemu iznosi sljedeće mišljenje: "Što je razdoblje ili problem koji se istražuje suvremeniji odnosno vremenski bliži, povećavaju se poteškoće pri nastojanjima njegove objektivne spoznaje zbog niza okolnosti, među kojima su osobito važne činjenice nedostupnosti ili nedovoljne središnjosti povijesnih izvora, nepostojanje dovoljnog broja istaknutih radova koji su objektivno utvrdili temeljne činjenice i proveli znanstvenu kontekstualizaciju istraživačkog problema, te velika aktualnost koja nužno utječe na objektivnost istraživanja". (15.). Iako dr. Jurčević uviđa ove probleme i pri istraživanju djela Brune Bušića, a potvrdu vidi u činjenici da do sada nema ni jedne značajnije monografije o Bušićevu životu. Autor ističe da dio odgovornosti snose nadležne institucije, jer se nisu dovoljno potrudile prikupiti i arhivski obraditi građu o Bušićevu životu. Ipak dr. Jurčević ističe kako je Bruno Bušić prepoznat u hrvatskom narodu kao istaknuta osoba te da je barem djelomično domovinsku nebrigu društvenih i državnih institucija ublažilo hrvatsko iseljeništvo koje je izdalo sabrana djela Brune Bušića u knjizi *Jedino Hrvatska*.

Opisujući Bušićevu ranu socijalizaciju dr. Jurčević ističe činjenicu da se iz njegovih mladenačkih književnih radova nazire potencijal nadolazećeg mladoga književnika. Ipak će njegova društvena angažiranost i domoljublje Brunin život odvesti u drugome smjeru, jer će on već sa šesnaest godina osjetiti represiju totalitarnog jugoslavenskog režima. Bušića će 1957. godine zbog domoljubnih stajališta izbaciti iz gimnazije. Istovremeno on dobiva zabranu nastavka školovanja u svim školama na prostoru Jugoslavije. Autor u nastavku teksta prikazuje povijesne procese koji se odnose na status hrvatskog pitanja u drugoj Jugoslavi-

ji u prva dva desetljeća nakon završetka Drugoga svjetskog rata, a koji su značajni za Bušićevu ranu socijalizaciju, te za njegovo kasnije javno djelovanje. Autor nam predstavlja način dolaska na vlast KPJ, te povijesne okolnosti koje su utjecale na jačanje totalitarnog jednopartijskog komunističkog režima. Dr. Jurčević ističe činjenicu kako su u završnim operacijama Jugoslavenske armije po službenim izvješćima iz 1945. godine, te vojne formacije na sjeverozapadu zemlje ubile približno 100 000 ljudi, a zarobile su oko 120 150 kvislinških vojnika, većinom pripadnika poraženih hrvatskih vojnih snaga, koji su također prošli različite vrste torture. Također tu treba pridodati i brojne civile koje izvori JA ne navode u svojim izvješćima, a koji su također imali istu sudbinu kao i poražene vojne postrojbe. U drugoj polovici četrdesetih i tijekom pedesetih godina komunistički je režim pokušao učvrstiti svoju vlast nizom represivnih mjera usmjerenih prema građanski orijentiranim strankama i pojedincima kao i mnogobrojnim institucijama. Primjerice KNOJ je u razdoblju 1944./53. godine "nastavio uništavanje kontrarevolucionarnih grupa i pojedinaca" od kojih je većina bila oporbenih stajališta prema komunističkoj vlasti. Također su već 1945. godine prilikom izbora za Ustavotvornu skupštinu iz popisa izbrisane 194 158 osoba pod optužbom da su aktivno surađivale s okupatorom, a posebice je oštrica represije bila usmjerena prema Katoličkoj crkvi i nadbiskupu Alojziju Stepincu koji su uživali nepodijeljeni moralni autoritet u hrvatskom narodu. Organiziranost Katoličke crkve posebno je smetala komunističkim vlastima, poglavito su lažnom osudom i zatvaranjem nadbiskupa Stepinca 1946. godine pokušali uzdrmati organizacijski ustroj crkve. Istovremeno su vlasti nametnule crkvi poseban porez, kao i ograničile školski sustav za svećenike. Ova represija je kulminirala 1952. godine izbacivanjem Bogoslovnog fakulteta sa Sveučilišta, iako je upravo ovaj fakultet bio temelj za nastanak samoga Sveučilišta. Autor naglašava činjenicu kako u tom razdoblju najsnažnije komunističke represije nije bilo pošteđeno niti hrvatsko selo. KPJ je svojim mjerama razvoja planske privrede po sovjetskom modelu na selu izazvala korjenite promjene poglavito podržavljenjem zemljišnih posjeda, kolektivizacijom seoske proizvodnje, uvođenjem sustava seoskog zadržavanja i s tim u vezi nametanjem obveznog otkupa koji seljaci često nisu mogli ili nisu htjeli provoditi te su bili izloženi represiji Udbe.

Autor u nastavku članka iznosi povijesne činjenice koje su bile presudne za Bušićevu javno djelovanje u razdoblju od 1957. do 1967. godine. Promjenom okolnosti u drugom dijelu pedesetih godina Bruno Bušić dobiva priliku završiti svoje nasilno prekinuto srednjoškolsko obrazovanje, a također 1964. godine završava i Ekonomski fakultet u Zagrebu. Već 1965. godine Bruno Bušić započinje svoj rad u Institutu za historiju radničkog pokreta, gdje se tijekom šezdesetih godina intenzivno bavi istraživanjima žrtava Drugog svjetskog rata na prostoru Jugoslavije. Dr. Jurčević ističe kako je upravo tijekom šezdesetih godina unutar jugoslavenske zajednice intenzivirana rasprava oko pitanja ratnih i revolucionarnih zasluga pojedinih naroda te će stoga državno-partijsko vodstvo započeti stvaranje Jasenovačkog mita koji će za posljedicu imati manipulaciju brojem žrtava rata. Također je ta manipulacija, kako ističe autor, poslužila "kao jedno od represivnih sredstava za nadzor i usmjeravanje društvenog i nacionalnog nezadovoljstva unutar hrvatskog nacionalnog bića" (28.). Upravo će Bruno Bušić u svom znanstvenom radu posebnu pozornost posvetiti manipulacijama oko brojčanih podataka žrtava rata, koje su se ponajviše odnosile na ulogu hrvatskog naroda u preuveličavanju počinjenih ratnih zločina. Tako će i njegov prvi znanstveni rad iz 1966. godine pod naslovom "Ukupni demografski i nepo-

sredni ratni gubici u SFRJ na dan 15. III. 1948. godine zbog Drugog svjetskog rata”, biti posvećen ovoj problematici. Brunin objektivni pristup ovoj temi, kako ističe dr. Jurčević, privući će pažnju i jugoslavenske političke policije, jer je upravo politički vrh države uspostavio politički nadzor te sprječavao objektivizaciju istine o stvarnom broju žrtava rata i porača. Ipak krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih dolazi do blage liberalizacije jugoslavenskog društva, a poglavito se društvena gibanja intenziviraju padom Aleksandra Rankovića s položaja ministra unutrašnjih poslova. Slomom velikosrpske Rankovićeve politike i u Hrvatskoj jačaju demokratske snage, a dr. Jurčević naglašava kako je u tom razdoblju započela i najintenzivnija javna djelatnost Brune Bušića. Od 1969. do 1971. godine Bušić uz svoj znanstveni rad počinje i intenzivno pisati u raznim tiskovnim medijima, gdje je u tom kratkom razdoblju objavio preko šezdeset rasprava, prikaza, ocjena i članaka. Prema mišljenju dr. Jurčevića baš će taj veliki angažman na osvjetljavanju tema koje su opterećivale tadašnju suvremenu hrvatsku povijest, ali i društvene i političke odnose, Brunu Bušića izdignuti u jednu od najuglednijih i karizmatičnih osoba hrvatskog nacionalnog pokreta iz 1971. godine. I u ovome razdoblju života Bušić posebnu pozornost posvećuje problematici istraživanja žrtava rata kao i manipulacijama koje su proizvod velikosrpskih i unitarističkih jugoslavenskih krugova. Sada se njegova pozornost poglavito fokusira na temeljitu analizu jugoslavenskih povijesnih izvora. Poglavito na masovne likvidacije koje je počinila Jugoslavenska armija nakon svršetka rata, čije su žrtve bili pripadnici oružanih snaga NDH i mnogobrojni civili. Iako je do tog vremena samo u hrvatskoj političkoj emigraciji bila prisutna svijest o tragičnim bleiburškim događajima, zbog ovih istraživanja i hrvatsko iseljeničvo vrlo brzo prihvaća Bušića, a njegov članak “Žrtve rata” procijenili su ova-ko: “Članak je bio otkrivenje i postao je glasovit, upravo legendaran.” (31.).

Nakon sloma hrvatskog nacionalnog pokreta 1971. godine jedan od prvih uhićenika bio je Bruno Bušić pod optužbom da je “...pozivao na nasilnu i protuustavnu promjenu društvenog uređenja, na razbijane bratstva i jedinstva naroda SFRJ i zlonamjerno i neistinito prikazivao društveno-političke prilike u zemlji”. (32.). Bušić je tada prvooptužen u procesu zajedno sa svojim bivšim ravnateljem i suradnikom u Institutu dr. Franjom Tuđmanom. Bušić nakon izdržane kazne 1975. godine tajno odlazi u inozemstvo. Ipak odlazak nije utjecao na prestanak javnoga rada, već ga je naprotiv hrvatsko iseljeničvo odmah prihvatilo, te Bušić u iseljeničkom tisku počinje objavljivati mnogobrojne članke. Kako ističe dr. Jurčević, najbolji pokazatelj ugleda Brune Bušića među hrvatskim iseljeničvom jest i njegova apsolutna pobjeda na izborima za Sabor Hrvatskog narodnog vijeća 1977. godine. Bušićev neprijeporni ugled, ali i nastavak javnoga djelovanja na razoblićavanju represivnoga režima u Jugoslaviji nije mogao izbjeći pažnji Udbe te su se tu, kako ističe dr. Jurčević, nalazili i razlozi političke likvidacije ovoga velikoga hrvatskog patriota.

Na kraju svoga rada dr. Josip Jurčević pokušao je odrediti značaj i položaj B. Bušića u modernom hrvatskom društvu. Dr. Jurčević ističe kako je Bušićev utjecaj na procese oblikovanja modernog identiteta hrvatskoga naroda kako onog u iseljeničtvu tako i u domovini, tijekom Domovinskoga rata velik i zasigurno nezamjenjiv, a njegova sudbina gotovo je usporediva sa sudbinom drugih velikih hrvatskih domoljuba kao što su Eugen Kvaternik, Ivo Pilar ili Milan Šufflay.

Drugi članak u knjizi “Bruno Bušić - branitelj hrvatskog identiteta” priredio je Bože Vukušić, a naslov ovoga potpoglavlja je “Bruno Bušić - simbol nacional-

nog otpora" (39.-97.). Autor u uvodu članka donosi crtice iz života Brune Bušića, a vrlo je upečatljiva njegova gimnazijska školska zadaća zbog koje ga je Udba višestruko istraživala i zbog koje je 1957. godine izbačen iz imotske gimnazije. Treba naglasiti kako je najveća vrijednost ovoga članka u mnogobrojnim do sada neobjavljenim svjedočanstvima o Bušićevu životu. Vukušić je prvi put objavio i stajališta pojedinih uglednih hrvatskih intelektualaca u tijeku devedesetih kada se pokušalo vrednovati ulogu i rad Brune Bušića te javnosti predstaviti Bušićev doprinos stvaranju i oblikovanju ideje hrvatske pomirbe, kao i ideje stvaranja slobodne i suverene hrvatske države. Bože Vukušić također opisuje Bušićeva zatočeništva u jugoslavenskim zatvorima kao i njegov odlazak u političku emigraciju, a poglavito su dojmjljiva svjedočanstva koje je o tim danima zapisao osobno Bušić te ih u iseljeničkom tisku nekoliko puta objavio, s ciljem da hrvatskim iseljenicima i svjetskoj javnosti prikaže svu represivnost vladajućega aparata bivše države.

Vukušić u nastavku svoga članka opisuje Bušićevo ubojstvo u Parizu i provedenu istragu francuskih vlasti. Autor se vrlo kritički osvrće na rad francuskih istražnih i policijskih službenika, te predmišlja da su u ubojstvo Brune Bušića, osim jugoslavenske Udbe, bile upletene i tajne službe drugih država. Vukušić također ističe kako je u tijeku kratkotrajnog boravka u emigraciji Bušićev utjecaj u hrvatskom iseljeničtvu stalno jača te da je to mogući razlog za odluku čelnika Udbe da ga se ukloni, a donosi i neke odjeke nakon što se doznalo za smrt Brune Bušića. Navodeći moguće pojedince koji su povezani s Bušićevom smrću Vukušić iznosi podatke kako je nakon devedesetih većina od njih počinila misteriozna samoubojstva, te da je odmah poslije pariškog zločina Udba počela prikrivati tragove. Autor posebice naglašava nedosljednosti u radu hrvatskih pravosudnih i istražnih tijela u tijeku istrage i suđenja za organiziranje i izvedbu atentata na Bušića bivšem pripadniku Udbe Vinku Sindičiću. Sindičić koji je za Udbu radio tijekom sedamdesetih godina, bio je optužen za više pokušaja ubojstava hrvatskih političkih emigranata, a sumnjivalo ga se i da je povezan sa smrću Brune Bušića. Ipak, on je zbog nedostatka dokaza u tijeku 2000. godine oslobođen od svih optužbi. Vukušić iznosi niz indicija za koje smatra da upućuju na upletenost Udbe u istražne i sudske radnje s ciljem da se Sindičić oslobodi te da se ne sazna istina o Bušićevu ubojici.

Treći rad u knjizi priredio je dr. Vlado Šakić pod naslovom "Bušićeva ruka na Hrvatskoj" (97.-123.). U uvodu svoga članka dr. Vlado Šakić daje raščlambu ideologizirane svijesti različitih vladajućih elita s jedne strane, dok se s druge strane nalazi u opreci narodna i individualna volja koja neizbježno, ako želi zaštititi svoja individualna ili grupna prava, mora postati uzrok pojedinačnih ili društvenih pobuna. Raščlanjujući elemente osobne i narodne individualnosti u kontekstu društvenog podrijetla osobe te u odnosu na njegovu odlučnost da se pobuni protiv društvenih elita, autor ističe kako neke društvene uvjetovanosti kao što su zavičaj, subkultura, kultura, vjerska ili nacionalna pripadnost koja je naslijeđena rođenjem u nekoj okolini, ali i društveno iskustvo koje usvajamo tijekom života bitno utječe na odluku da se prihvati odnosno štiti taj naslijeđeni identitet. Upravo identitet zasnovan na spoznajnoj uvjetovanosti društvenog iskustva i naslijeđenih individualnih obilježja u temeljima su svih svjetskih pozitivnih pravnih normi i konvencijama o ljudskim pravima i slobodama.

Analizirajući temeljne postavke pobunjeničkog mentaliteta Brune Bušića, dr. Vlado Šakić primjećuje tri velike vrijednosti koje je Bušić cijeli svoj život zastu-

pao i kojih se i pod cijenu gubitka vlastita života nije htio nikada odreći. Autor ističe kako su za Bušića osobna sloboda, građanska sloboda i nacionalna sloboda vrijednosti koje je on baštiniio kako svojom primarnom socijalizacijom usvojenom u roditeljskom domu odnosno u kraju iz kojega je podrijetlom, tako i društveno-humanističkom izobrazbom iz koje je crpio brojne spoznaje i činjenice za svoj društveni razvoj kao i upornu borbu protiv vladajući "ideologiziranih istina" druge Jugoslavije. Raščlanjujući životne vrijednosti za kojima je Bruno težio, dr. Šakić ističe za Bušića: "Na načelu osobne slobode izbora, neopterećen prijetnjama iz svoje političke okoline, izgrađivao se i sazrijavao kao intelektualac i kao politički Hrvat". (107.). Govoreći o Bušićevu osjećaju za građanske slobode autor ističe kako su one odraz njegova univerzalnoga humanističkog stajališta, te da su posebice došle do izražaja tijekom njegova društvenog angažmana između 1965. i 1971. godine. U tu svrhu autor donosi kraći tekst Brune Bušića pod naslovom "Milicionar br. 22792" iz kojega je vidljiva Bušićeva zauzetost za ugrožene slobode malih ljudi bez razlike na vjersku, nacionalnu ili drugu pripadnost. Kao treću vrijednost do koje je Bruno Bušić posebice držao, i zbog koje se on posebno borio u totalitarnom režimu druge Jugoslavije, jest njegova odlučnost u borbi za probitak ugroženih nacionalnih prava i sloboda. Dr. Vlado Šakić ističe kao se Bušić poglavito preobražava u istaknutog branitelja hrvatske slobode za vrijeme hrvatskog nacionalnog pokreta 1971. godine, osobito kada nakon njegova sloma započinje intenzivno djelovanje u hrvatskom iseljeništvu. Autor posebice naglašava Bušićevu ulogu u zbližavanju domovinske i iseljene hrvatske u zajedničkim težnjama za stvaranjem samostalne i slobodne države te njegovo zalaganje za prevladavanje ideoloških razlika koje su bitno utjecale na slabljenje položaja hrvatskog naroda. Bušićevo zalaganje za pomirbu između svih zavađenih političkih čimbenika unutar hrvatskog društva stvorit će mu glavne neprijatelje na obje sukobljene strane, jer kako ističe dr. Šakić za komuniste će on postati glavna opasnost koju treba likvidirati, dok kod najekstremnijih ustaša nije bio prihvaćen zbog svojega odlaska iz Hrvatske. Autor ipak zaključuje kako je i uz ova odbacivanja i uz prijetnje smrću Bušić prihvaćen jednako u domovini i u iseljeništvu te da je njegov srednji put zasnovan na stvaranju civilizirane, zapadnoeuropske hrvatske države opravdao temeljne univerzalne vrijednosti za koje je dao i svoj život. Dr. Šakić u članku razmatra psihologijski pojam smrti, uzimajući za primjer Bušićevu smrt te preispitujući moralne odrednice njegova života. Autor ističe kako je Bušićev ćudoredni razvoj potvrdio univerzalna načela življenja, jer je on potiskujući i vlastiti strah uspio doći do stupnja da ga ni prijetnje smrću nisu zaustavile u težnji za ispunjenjem prihvaćenih vrednota i ciljeva. Završavajući članak autor je podvukao važnost idejnih rješenja Brune Bušića pri stvaranju samostalne Republike Hrvatske. Dr. Vlado Šakić je istaknuo paralelu između temeljnih vrednota nastalih u Domovinskom ratu i žrtve vukovarskih branitelja sa žrtvom Brune Bušića u oblikovanju ideje samostalne i slobodne hrvatske države.

Knjiga *Bruno Bušić branitelj hrvatskog identiteta* završava potresnim svjedočanstvom isusovca prof. dr. Vladimira Horvata o atentatu na Brunu Bušića i Matu Kokića u Parizu 1978. odnosno 1981. godine. Prof. dr. Horvat u osobnom svjedočanstvu opisao je položaj katoličke misije u Parizu, te istrage koje su provele francuske vlasti u slučajevima provale u prostorije misije kao i pri navedenim ubojstvima. Također je prof. dr. Horvat iznio svoja sjećanja na pariški pogreb Brune Bušića, a prisjetio se i pojedinaca koji su dostojno ispratili ovoga velikog hrvatskog patriota iako su bili pod prismotrom francuskih i jugoslaven-

skih tajnih službi. Na kraju, umjesto bilo kakve završne riječi i protokolarnih fraza, možemo samo dodati da bi bilo dobro pročitati ovu zanimljivu knjižicu. Nekoliko Bušićevih stihova zasigurno su najbolja preporuka da se pobliže upozna i vrednuje njegov burni i prerano prekinut život. *STAVLJAM RUKU na Hrvatsku i kunem se da neću nikada uzalud napisati njeno ime. Ako vidite da sam se iznevjerio Hrvatskoj i njenom narodu, odsijecite mi ruku.*

Krešimir Bušić

Radovan VUKADINOVIĆ, *Međunarodni odnosi od hladnog rata do globalnog poretka*, Agencija za komercijalnu djelatnost d.o.o., Zagreb 2001., 492 str.

Nova knjiga R. Vukadinovića, najistaknutijeg domaćeg znanstvenika iz područja međunarodnih odnosa i osobe koja je najviše pridonijela autoritetu ove discipline u domaćem visokoškolskom obrazovanju, ističe se svojom aktualnošću.

Autor koji je analizirajući procese i događaje te teorijske pristupe u međunarodnim političkim odnosima objavio samostalno više od dvadesetak knjiga u Hrvatskoj i inozemstvu, u ovom se radu koncentrira na jedno dulje razdoblje, ono od 1945. do današnjih dana. Oduzevši svom radu ambiciju da bude poratna povijest međunarodnih odnosa, autor je prikazao glavne etape njihova razvoja, obilježja i političke reperkusije na određenim područjima. Historičari poslijeratne povijesti naći će u ovoj sintezi niz korisnih podataka i informacija o događajima, procesima i dominantnim političkim strategijama, izloženim u dobro izbalansiranom odnosu događaja i cjelovitog povijesnog konteksta, što bi uvijek trebalo podsjetiti istraživače najsuvremenije prošlosti da u analizi pojedinih njezinih isječaka, ma kako im se činili važnima, ne izgube osjećaj za cjelinu.

Pritom se autor koristio već klasičnom stranom literaturom, vlastitim spoznajama, ali i relevantnim djelima iz najnovijeg doba.

Knjiga je podijeljena u tri temeljne cjeline: Hladni rat i bipolarni međunarodni odnosi, Od hladnog rata do detanta i Novi svjetski poredak i globalizacija. U prvom dijelu obrađene su teme: stvaranje velike koalicije u Drugom svjetskom ratu, hladni rat, počeci europskog integriranja, stvaranje Istočnog bloka, rat u Aziji, izraelsko-arapski sukobi, raspad kolonijalnog sustava. Drugi dio knjige bavi se analizom prevladavanja hladnog rata, popuštanja u međunarodnim odnosima, detanta u odnosima supersila, stvaranjem Europske ekonomske zajednice, promjenama u Istočnom bloku i njegovim raspadom, usponima i padovima politike detanta. Osnovne cjeline koje se analiziraju u trećem dijelu tiču se kraja bipolarizma, novih euroatlantskih odnosa, europske sigurnosti u novim odnosima, refleksa europskih promjena na azijsko i afričko područje, globalizacije i globalne američke politike te temelja novoga svjetskog poretka.

Kako u uvodu naglašava autor, temeljno obilježje međunarodnih političkih odnosa do kraja hladnog rata jest međuodnos dvije supersile, SAD-a i SSSR-a i njihovih saveznika te je analizi ove problematike u knjizi posvećeno najviše pažnje. Baveći se nastankom velike koalicije u Drugom svjetskom ratu u cilju vojnog suzbijanja zajedničkog neprijatelja - fašizma, autor istražuje i unutarnje pro-